

tanyájáról, mert nem bírt a disznókkal, s emiatt este a gazda sutyóvesszővel mindig megverte meztelen lába szarát. Föhlúzta nadrágját, és mutatta a vékony kis kék-zöld-lila csíkokat, a vesszőzés nyomait. Azért kapott ki, mert a disznók belemerték a vetésbe, és kárt okoztak a gazdának.

— Hol lakik a Gaál Ambrus? — faggatta Jóska a nagymama.

— A Tiszántúl, Kúbek szelén, a határnál.

— Gyere be fiam, majd csinálunk valamit.

Jóska szépen föltisztálkodott, nagyapátok aztán eljárt a hivatalos helyeken, hogy ne vigyék oda vissza a gyermeket, mert kékre-zöldre verik. Egyelőre, így maradt nálunk a Jóska.

— De... — megállt a mesélő hang. Egészséges, mély légzéssel aludt a két gyerek, nem bírták végig a mesét. Betakargatta őket, aztán kiment a konyhába, és összepakolta a vacsora utáni mosatlan edényt. Újra belemart a gyomrába a fájdalom. Szóda-bikarbónát készített, és elhatározta, hogy a vizsgák után bemegy a kórházba, és megoperáltatja magát. Ostobaság a félelem, ha milliónyi embernek sikerül, miért éppen ő lenne kivétel. Elhatározta, hogy megvárja az asszonyt, megbeszéli, és holnap — szabadságának utolsó napján — eljár a saját ügyében.

Fölsőpörte a verandát, s észbe jutott, hogy már tegnap előkészítette vasalásra a nyári tropikál nadrágját, kereste a vasalórongyot, s ahogyan lehajolt, olyan erős, égő szúrást érzett, mintha tüzes kést fordítottak volna meg a gyomorszáj alatt. Főlegyenesedett, az égő fájás annyira fokozódott, hogy gondolkodás nélkül indult a szomszédokhoz. Orvost hívtak, az meg azonnal ment.

Kati fölébredt, földugta kőes haját és apja megvetett, értelmetlen ágyát nézte. Ertelmetlenül találta ezt a helyzetet.

— Apu? Hol van apu?

Laci is fölült.

Anyjuk mesterkélt nyugalommal odament a kislány ágyához, és halkán elmondta, hogy apu az éjjel bevitték a kórházba, és megoperálták.

— Nemskára rendben lesz, hazajön, és aztán már nem fáj a gyomra. Mindig jókedvű lesz, sokat játszik majd veletek is. Most szorgalmasan tanuljatok, hogy örülhessen az év végi bizonyítványoknak.

— Miért operálták meg? — faggatta Kati az anyját.

Laci kiment a dolgára, nem volt a szobában. Két tenyerébe fogta a kislány hegyes állát, aztán magához húzta és azt mondta neki:

— Te már nagylány vagy, neked megmondom. Apukának az este kilyukadt a gyomra.

— Ugye azért nem hal meg? — faggatta Kati az anyját.

Laci kiment a dolgára, nem volt a szobában. Két tenyerébe fogta a kislány hegyes állát, aztán magához húzta és azt mondta neki:

— Te már nagylány vagy, neked megmondom. Apukának az este kilyukadt a gyomra.

— Nem. Apuka jó kezekben van, nem hal meg — válaszolt, és befordult a kisebb szobába, mintha éppen ott akadt volna dolga.

Múltak a napok, és váltakozó hírek érkeztek a kórházból: „Apu most jobban van.” — „Reggelre rosszabbul lett.” — „Apát újra operálják.” — „Most újra jobban van.” A gyerekek már nem tanultak, csak nézgettek a könyvet, és eszük a kórházban járt, ott egyik kórteremben, az apu ágyánál, hogy se-

gitsenek ők is: apuka jöjjön ki onnan, egészségesen jöjjön ki.

Egyik reggel, anyjuk visszajött a munkából, a gyerekek éppen indultak az iskolába. Meglátták, önkéntelen mozdulattal letették a táskákat, és kérdezni akartak, de nem mertek. Anyjuk nagyon sírt. Átjött a szomszédasszony, a gyerekeket beparancsolta a szobába, aztán rosszat sejtően kérdezte:

— Mi történt?

— Hashártyagyulladás... meghalt — s fojtott zokogással a csöndbe süppedt asszony vállára borult.

Kati vizsgájára most is csak az anyja ment el. Szerényen a fal mellé húzódott, hogy fekete ruháját, és mély redőkkel szabdalta arcát eltakarja a sárga-szertárszékény. Kerülte a részvétet nyilvánító lehetőséget, mert ezek csak újraidézik az alig múlt napokat.

Ebben az iskolában is ünnepelesen nyílt meg a szülőknek szóló vizsga. Apák, anyák izgalommal, örömmel várták gyerekeik feleleteit. Ilyenkor remekelni akart valamennyi, hogy a megígért szülői ajándékok biztosabbak legyenek.

Kati elől ült, a második padban, sápadt arccal, zavart tekintettel nézte a fekete táblát. Később jobbra-balra nézegetett, mintha keresne valakit a teremben. Hátrafordult, s pillantása megállt anyjának lehorgasztott fején, azután újra a fekete táblát vette szemügyre. Próbált nyugodtan ülni, nem fészkelődött, de felső testének enyhe remegése elárulta, hogy lábaival sebesen kalimpál a pad alatt.

— Számtannal kezdjük — szólta a tanító néni a rövid, ünnepélyes megnyitó után.

A gyerekek nevük szolítása után felálltak, és bátor hangon feleltek a kérdésekre. Számtannál nem kérdezték. A szülők saját gyerekek feleletével foglalkoztak. Láthatatlan szájak és vonalak kapcsolták egybe őket ezen a nevezetes napon. Kati lefelé nézett, mintha fehér kis kötőjén talált volna valamilyen csúnya foltot, vagy ráncot. Úgy tett, mintha a kötőjét figyelné, pedig a táská helyét nézte, ahonnan apja levelezőlapnyi képről fanyar mosolyával tekintett rá.

— Te Rozi — súgta a mellette ülőnek —, az én apukám is itt van ám, a vizsgán.

Amaz értetlen arckifejezéssel jelezte, hogy nem érti. Kati a paddól kijebb húzta a fényképet, és fejleje fordította.

A tanító néni bejelentette, hogy most nyelvtan következik. Hibátlanul mondták a névelőket, jól határozták meg a mondatokat, és mindjárt példával is bizonyították.

— Kati, mondjal egy óhajto mondatot — szólította föl.

Nem hallotta, hogy a nevét mondták volna. Lehajtott fővel nézett a pad alá. Apja fényképét nézte. A tanító néni újra szólta:

— Kati, Kati, mondjal egy óhajto mondatot.

Megértette. A táská helyére visszacsúszta a képet, fölállt a padban, fehér blúzosa, vékony háta kicsit meggörnyedt, és halkán azt mondta:

— De szeretném, ha apukám élné!

Félnék tekintettel hátrafordult, anyját kereste a szertárszékény mögött, azután visszaült, és újra fehér kötőjét nézte.

Somoskői Lajos

GYAPOTVIRÁG-ÉNEK

A fonónók sorsa fonál, sodorgatják, szövették áll, meg vásznakká.

A fonónók álma bolyhos, pelyheppaplanokra fodros csipkeszegély.

A fonónók kedve selyem, mintái: nap, hold, szerelem, csillagos ég.

A fonónók könnye gyapjú, puha; szelíd, barna bolyhú szomorúság.

A fonónók gondja kötés, gyapotbálákat tart össze és: világokat.

S a fonónók ha nevetnek, ég, föld egymásba szeretnek: felragyogni.

Kiss Attila rajza

SZEGEDI ÍRÓ DRÁMÁJA SZEGEDI SZÍNPADON

Beszélgetés Bárdos Pállal az Ūriszékéről

— Ez a fölismerés a Srammféle dokumentumokból született. Miért pont onnan, hiszen friss történelmi élmények is lehetnek volna rá?

— Nem öltöztetek senkit boszorkánycsuhába, nem kulcsdrámát írtam. A modern kor koncepciójait fölülleges lenne dramatizálni, azok a mai kor emberére úgy lehetnének legnagyobb hatással, ha feketeruhás színészek felolvassák a bírósági jegyzőkönyveket. En ezt a nagy mechanizmust próbáltam megragadni, a korokon fölül álló típusokat. Bizonyára nem hatott volna rám olyan erővel a régi peranyag, ha nemzedékemnek nem volnának ilyen élményei. De vannak, a világ különböző tájain még ma is vannak. Mintha csak a prehistorikus időkben élénéek. Így az emberiség még rá van szorulva a megrendülésre és a katarzusra; s inkább a színházba élje át, mint az életben.

— Korban csak el kell helyezni a cselekményt, az alakokat...

— Igen. Történelmi játék ez — de ismétlem: nem allegória. Egy szabályos Ūriszék tárgyalás. A történelmi tény csak annyiban változtattam meg, hogy a nagy létszám Ūriszéket színpadon jól mozgatható létszámra redukáltam. A korabeli jogszokásokat is tiszteltben tartottam — azt például, hogy az Ūriszék nem bizonyít, mindig a vádlottnak kell védenie magát. Gyakorlatilag ez minden koncepció perben így van, ha az eljárást lemeztelenítjük. Itt egy gyógyítással foglalkozó, értelmes falusi javasaszonynak, Selymes Sárának kell helytállnia alispánnal, bíróval, esküdttel, tanúkkal, de még a saját tanúival szemben is. Nagy áttekinthetőség, intellektuális figurával, cinikus feltörekvővel, fanatikus-sal, együgyűekkel vívott harcban — úgy, hogy saját emberiségét megőrizze. Mindent csak olyan mértékig ismer be, ameddig elkerülhetetlen, s amilyen mértékben felfogja, hogy egy közösséget ment vele. Hősiesség nélkül, teljesen bekerítve.

— A dráma tehát „átbeszél” korokon. Ezek a magatartásformák tetten érhetők. Vagyis ha a mechanizmusnak megvannak a maga állandó elemei — ezeknek emberi reakciója is hasonlatos...

— Mindenki megvannak a

maga objektív indítékai. Az alispán, aki gondolatilag magasan az ügy fölött áll, így meditatív: „Meg mindig jobb, ha en csinálom...” A pap védi Selymes Sárát, de amikor az anyaszentegyház, a hit érdekként ér — nagyobb érdekek súlya nehezedik a nyelvére. A följelentők már régen bányák, de már nincs visszaút. A fanatikus pedig lelkesen mozgatja ezt a mechanizmust. Ezek a magatartások a modern emberben is megvannak és az újkor koncepciójait periben is dolgoznak.

— Ha így összefoglalóan és még színpadi ismeret nélkül beszélünk az Ūriszékéről, meglehetősen filozófikusnak tetszik. A cselekménye, a szereplői, az alakítások, a rendezés bizonyára a színpad törvényei szerint haladnak...

— Filozófiai indítékú dráma, annak is szántam, de közönségnek írtam. Több mint húsz éve élek Szegeden, azóta egyfolytában járok színházba. Sok szép estém volt itt. Tudom, hogy érdekesnek, izgalmasnak kell lennie a drámának, jó szerepekket, különben a közönség elfordul tőle. Erre nagyon tudatosan törekedtem. Ha operettet játszanak, még a csilárlást is teleültek az emberek. Erre a közönségre is gondoltam. Legfeljebb a végén nem annak örülnek, hanem atólinek egy katarzist, megrendülést és részvétet a sors iránt, amit színpadon láttak.

— Divat manapság műfajokat sarkából kiforgatni, hagyományokat, dramaturgiai törvényeket megsínyargatni. Az Ūriszék nem a színházi avantgardizmus jegyében készült-e?

— Nem. A legszigorúbban vett hármasság dramaturgiáját követtem. A formaönkény könnyebbé teszi az író dolgát. Szinte matematikai szigorral írtam. Az első két felvonás megírásakor ez érzésem: egyetlen lehetséges befejezés van. Ezt a dramaturgiát sosem haladja túl az élet. Úgy gondolom, ha ez jó volt a dráma-irodalom legnagyobbjainak, majd csak megteszi nekem is.

● Itt elvágtuk a beszélgetés fonálát. Majd összebogozzuk a bemutatott után, amikor az írók már nem kell beszélnie művéről — beszél és vitatkozik majd a közönség meg a kritika.

Sz. S. I.

